

สร้างความพร้อม เสริมความสุขในรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา Building Readiness And Enhancing Happiness In The Transition From Kindergarten to First Grade

สิรินทร์ ลัดดาภิรม บุญเชิดชู*
(Sirin Laddaklom Booncherdchoo)

บทคัดย่อ

รอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาเป็นช่วงเวลาที่สำคัญของเด็กในการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้จากระดับอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 นับเป็นรอยเชื่อมต่อทั้งในด้านพัฒนาการและสถานการณ์ของเด็กอายุ 6-7 ปี ที่มีการพัฒนาทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา กับสภาพแวดล้อมอันเป็นสถานการณ์ในการเรียนรู้แบบใหม่ รอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาสามารถแบ่งออกเป็น 4 มิติ ประกอบด้วย มิติเชิงกระบวนการและผลลัพธ์ มิติเชิงสภาพแวดล้อม มิติเชิงประสบการณ์ และมิติเชิงเวลา โดยมีลักษณะของรอยเชื่อมต่อที่พิจารณาตามทฤษฎีในการศึกษาระดับสากล และประเภทของรอยเชื่อมต่อตามพัฒนาการและสถานการณ์ การสร้างรอยเชื่อมต่อดังกล่าว ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นครอบครัว หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการพัฒนาเด็ก และโรงเรียน ล้วนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความพร้อมและเสริมความสุขด้วยการทำให้เกิดสภาพอันเหมาะสมของกิจกรรมให้บรรลุผลสำเร็จอย่างราบรื่น สอดคล้องกับพัฒนาการ ระดับวุฒิภาวะ การตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กิจกรรมที่สอดคล้องกับความสามารถของเด็ก โดยแบ่งเป็นบทบาทของผู้ใหญ่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก บทบาทของครอบครัว และบทบาทของโรงเรียน แนวทางการสร้างความพร้อม เสริมความสุขในรอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษา ต้องคำนึงถึง บริบท สภาพการณ์ เวลา ให้สอดคล้องกับเด็กแต่ละคน ประกอบด้วย 5 แนวทาง ได้แก่ 1) การสร้างความพร้อมให้กับเด็กก่อนเวลาของรอยเชื่อมต่อ 2) การออกแบบกิจกรรม สถานการณ์ และประสบการณ์ที่เหมาะสมกับเด็ก 3) การจัดกิจกรรมที่ตอบสนองพัฒนาการและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น 4) การกำหนดกิจกรรม เวลา อย่างชัดเจนเป็นระบบ และ 5) บูรณาการการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างพลังในการขับเคลื่อนการสร้างคุณภาพของเด็กอย่างเป็นองค์รวม

คำสำคัญ : ความพร้อม ความสุข รอยเชื่อมต่อ อนุบาล ประถมศึกษา

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

The Transition from kindergarten to first grade is an important time for children. This transition comprises of the developmental situation of children aged 6 - 7 years with physical, emotional mental, social and intelligent development, which is a new learning situation, and is divided needs into 4 dimensions, consisting of process and result dimensions, environmental dimensions, experience dimensions and time dimensions. With the characteristics of the transition considered theoretically in international studies and type of transition according to development and situation. The Transition from kindergarten to first grade building involves including family, child care and development strategies and the school has an important role in building their readiness and enhancing their happiness by enabling the child's individual needs to perform the activities smoothly and successfully and consistently with the development of maturity levels, responding to physical and mental needs, social interaction, suitable activities and consistent with the abilities of children by dividing into the joint roles of all adult sectors related to child development, family role, and the role of the school. Building readiness and enhancing happiness guidelines of transition from kindergarten to first grade is important to consider the context, situation, time and needs in accordance with each child needs in 5 ways , which is to 1) prepare the children before the time of the transition, 2) design activities, situations, and experiences suitable for children. 3) Organize activities that correspond to development and flexible learning clearly, 4) define activities, time, plan for action and 5) integrate operations to empower quality driven children quality in a holistic.

Keywords : Readiness Happiness Transition Kindergarten First Grade

บทนำ

การเปลี่ยนผ่านจากระดับชั้นอนุบาลสู่การศึกษาต่อในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นับเป็นช่วงเวลาที่สำคัญในชีวิตและเป็นรอยเชื่อมต่อ (Transition) ที่ไม่ถ่วงน้ำหนักของเด็กในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และกิจกรรมใหม่อย่างมีความสุข ปราศจากความเครียด ไม่เป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการพัฒนาเด็กตามศักยภาพ การสร้างรอยเชื่อมต่อนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน จัดการเรียนรู้และพัฒนาเด็กอนุบาล บุคคลดังกล่าวต้องมีความรู้ ความเข้าใจและพร้อมที่จะช่วยเหลือ สนับสนุน เสริมสร้างให้เด็กมีความพร้อมอย่างเต็มที่ในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในการเรียนรู้พร้อมๆ กับการส่งเสริม

พัฒนาการต่างๆ อย่างสมดุล ไม่มีผลกระทบทางลบทั้งในด้านความรู้สึก การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อไม่ให้เด็กอยู่ในสภาวะที่ไม่อยากไปโรงเรียน และเป็นประสบการณ์ที่ไม่ดีในชีวิต

รอยเชื่อมต่อของเด็กจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา เป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านทั้งภายในของเด็กและภายนอกอันเป็นกระบวนการทางสังคมที่นำไปสู่ความสัมพันธ์กับพัฒนาการของเด็ก และระดับพัฒนาการตามวัยความสามารถในการเรียนรู้ โดยรอยเชื่อมต่อนี้เป็นสภาพแวดล้อมที่เด็กต้องเข้าไปมีความสัมพันธ์ อันเป็นประสบการณ์ใหม่ และมีระยะเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่าน ซึ่งเป็นรอยเชื่อมต่อทั้งในด้านพัฒนาการและสถานการณ์ ระบบการศึกษาที่จัดกันโดยทั่วไปเด็กจะเข้าศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในราวอายุย่างเข้า 7 ขวบซึ่งประเทศ ต่าง ๆ ทั่วโลกจัดเป็นการศึกษาภาคบังคับ (Compulsory Education) ส่วนการศึกษาในระดับอนุบาลเด็กจะเข้าโรงเรียนเมื่ออายุ 3 – 6 ปี และใช้เวลา 2 – 3 ปีในการศึกษาระดับอนุบาลโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือให้เด็กมีพัฒนาการตามวัยเต็มตามศักยภาพ และมีความสุขพร้อมในการเรียนรู้ต่อไป แต่ด้วยรูปแบบและลักษณะในการจัดการเรียนรู้ระหว่างการศึกษา ระดับอนุบาลและชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีบริบทที่แตกต่างกัน ทำให้เด็กมีความรู้สึกและสภาวะอารมณ์ต่อสภาพแวดล้อมทั้งในห้องเรียนและสภาพแวดล้อมทางสังคมใหม่ทั้งบวกและลบ หากเด็กได้รับการสร้างรอยเชื่อมต่อที่เหมาะสมนี้จะทำให้เด็กอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้ดี มีจิตใจที่มั่นคง ภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ที่ดีต่อไปในอนาคต

การสร้างรอยเชื่อมต่อให้กับเด็กในระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาผู้ที่มีความเกี่ยวข้องทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ทั้งพ่อ แม่ และโรงเรียน ครูต้องสร้างความพร้อมให้กับเด็กเพื่อให้ช่วงระยะเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านนี้เป็นประสบการณ์ที่ดีในการปรับตัว โดยต้องตระหนักในความสำคัญ มีบทบาท วิธีการช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อให้เด็กอนุบาลปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์การเรียนรู้ที่มีความแตกต่างไปจากเดิม หากเด็กสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ เด็กจะสามารถเรียนรู้และมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าเต็มตามศักยภาพ ถ้าหากเด็กไม่สามารถปรับตัวได้อาจกลายเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ของเด็กในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้เช่นกัน

ดังนั้นการสร้างรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา จึงเป็นการทำให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงในสภาพจิตใจสู่การยอมรับ และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกันควบคู่ไปกับการส่งเสริมพัฒนาการที่เกิดขึ้นตามช่วงวัย โดยที่ครอบครัวต้องมีการส่งเสริม สนับสนุน ท่ามกลางการเลี้ยงดู พัฒนาเด็กด้วยความรัก ความเข้าใจ และให้เวลาที่เพียงพอกับเด็ก และโรงเรียนต้องมีการจัดการที่ดี เตรียมความพร้อมให้กับเด็กอย่างเหมาะสม

มนทัศน์เกี่ยวกับรอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลและประถมศึกษา

รอยเชื่อมต่อในบริบททางการศึกษามาจากคำว่า “Transition” ซึ่งเป็นคำที่ถูกใช้ในหลายบริบท โดยทั่วไปคำว่า “Transition” มีความหมายว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างจากสถานะหนึ่งไปสู่อีกสถานะ

หนึ่ง (Collins, 2020: ออนไลน์) เป็นการเปลี่ยนผ่านจากเงื่อนไข การกระทำ สถานที่จากสิ่งหนึ่งสู่อีกสิ่งหนึ่ง หรือ เป็นพัฒนาการ วิวัฒนาการจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง รูปแบบหนึ่งไปสู่รูปแบบหนึ่ง (Al-Yateem And Docherty, 2015: 36) ซึ่งรอยเชื่อมต่อดำเนินตามความหมายนี้จึงมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 ประการ ประกอบด้วย 1) การเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะของการเปลี่ยนผ่าน (Trans) 2) การเชื่อมโยงจากสิ่งเดิมสู่สิ่งใหม่ สถานะใหม่ โดยที่ไม่ได้ ตัดขาดจากสิ่งเดิม 3) ช่วงเวลาที่เปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนผ่านซึ่งต้องใช้เวลาระหว่างการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การ เปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนผ่านที่สมบูรณ์ และอาจจะใช้เวลาที่ไม่เท่ากันระหว่างการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เป็น สภาพการณ์กับการเปลี่ยนแปลงภายในที่นำไปสู่การยอมรับหรือเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติของมนุษย์ 4) ความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญในช่วงที่เปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนผ่านนั้น

ด้วยความเชื่อที่ว่าการศึกษาเป็นการพัฒนาบุคคลทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ บุคคลจึงได้รับการศึกษามาโดยตลอดช่วงชีวิตไม่ว่าจะเป็นการศึกษาที่ผ่านการอบรมเลี้ยงดู การศึกษาในระบบ โรงเรียน การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัยอันเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ดังนั้นการเปลี่ยนผ่านแหล่ง ที่ให้การศึกษาหรือแหล่งที่จัดการศึกษา จึงเกิดรอยเชื่อมต่อทางการศึกษาไม่ว่าเมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่สถานพัฒนาเด็ก หรือโรงเรียนอนุบาล เป็นรอยเชื่อมต่อระหว่างบ้านกับสถานศึกษา จากการศึกษาในระดับอนุบาลสู่ระดับ ประถมศึกษา รวมทั้งการเปลี่ยนผ่านระดับ ระบบ รูปแบบ ประเภทของการศึกษาต่าง ๆ จัดเป็นรอยเชื่อมต่อทาง การศึกษาทั้งสิ้น

รอยเชื่อมต่อทางการศึกษาของเด็กอนุบาลจะเกิดขึ้นในสองครั้งสำคัญของชีวิต กล่าวคือรอยเชื่อมต่อจาก บ้านสู่สถานพัฒนาเด็กหรือโรงเรียนอนุบาล และรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา ซึ่งในทัศนะของ O’Kane (2016: 25) มีความเห็นว่า รอยเชื่อมต่อของระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาเป็นที่ยอมรับกันว่าสำคัญที่สุด อย่างหนึ่งของประสบการณ์ในชีวิตเด็ก และรอยเชื่อมต่อที่ประสบความสำเร็จจะส่งผลทางบวกในระยะยาว ทั้งใน ด้านความสำเร็จทางการศึกษา รวมทั้งพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคมด้วย (Margetts, 2009; Centre For Excellence and Outcomes In Children And Young People’s Services (C4EO), 2010 อ้างถึงใน O’Kane (2016: 24) รอยเชื่อมต่อทางการศึกษาของเด็กอนุบาลและประถมศึกษาจึงเป็นเรื่องที่ทำทนาย มีความสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องทั้งบริบท (Context) ความคาดหวัง (Expectation) ความสัมพันธ์ (Relations) และความสัมพันธ์ กับส่วนต่าง ๆ (Inclusive) ของเด็ก รอยเชื่อมต่อทางการศึกษาของเด็กอนุบาลและประถมศึกษาปีที่ 1 จึงมีความหมายหลายนัย ดังที่ยศวีร์ สายฟ้า (2561: 159 - 161) (Yotsawee Saifah: 2561) ได้ให้ความเห็นว่าการ เปลี่ยนแปลงในรอยเชื่อมต่อเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนให้เห็นความแตกต่างของการจัดการศึกษาที่มีจุดเน้น และลักษณะการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างกันในมิติต่าง ๆ เป็นการเชื่อมโยงจากหนึ่งไปยังอีกจากหนึ่งเหมือนการ สร้างสะพานที่ทำให้ผู้ก้าวข้ามมีพลังที่จะก้าวเดินไปได้ด้วยดี ทำให้การเชื่อมต่อ ส่งผ่าน สอดประสานกันของระบบ การศึกษาจากชั้นเรียนหนึ่งไปยังอีกชั้นเรียนหนึ่งเป็นไปด้วยดี เป็นรอยเชื่อมต่อที่มีความสำคัญเป็นก้าวอย่างที่สำคัญ ที่ผู้เกี่ยวข้องทุกคนต้องสนใจและให้ความสำคัญ และนัยสุดท้ายคือความเป็นไปตามธรรมชาติ รอยเชื่อมต่อระหว่าง

ชั้นเรียนอนุบาลและประถมศึกษาเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และผู้เรียนในช่วงวัยดังกล่าวล้วนมีการเปลี่ยนแปลงตามวัย ตามธรรมชาติ ตามตัวตน ดังนั้นการศึกษาและการเรียนรู้ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงต้องจัดให้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน

รอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลและประถมศึกษาเป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อเด็กจากการที่เด็กต้องพบกับสภาพแวดล้อมใหม่ เป็นประสบการณ์ใหม่ในชีวิต รวมทั้งมีช่วงระยะเวลาของเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในการการเปลี่ยนผ่านนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่ารอยเชื่อมต่อมี 4 มิติ ประกอบด้วยเชิงกระบวนการและผลลัพธ์ เชิงสภาพแวดล้อม เชิงประสบการณ์ และเชิงเวลา ซึ่งแต่ละมิติมีสาระสำคัญดังนี้

1) มิติเชิงกระบวนการและผลลัพธ์

รอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลและประถมศึกษาเป็นกระบวนการทางธรรมชาติและกระบวนการทางสังคม ซึ่งมิติในเชิงกระบวนการจะมีการเปลี่ยนแปลงตามรูปแบบ และลำดับขั้นตอน โดยกระบวนการทางธรรมชาติ คือรอยเชื่อมต่อที่เกิดขึ้นในช่วงที่เด็กอนุบาลมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมอันเป็นพัฒนาการตามวัย และตัวตนของเด็กแต่ละคน ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาตินี้เด็กจะมีอายุในช่วง 6 – 7 ปี ซึ่งเด็กอาจจะมีพัฒนาการตามวัยช้าหรือเร็ว ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย และมีความสัมพันธ์กับรอยเชื่อมต่อที่เป็นทั้งปัจจัยเกื้อหนุน กล่าวคือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติในตัวเด็กจะช่วยให้อรอยเชื่อมต่อมีความราบรื่น แต่ในขณะเดียวกันหากเด็กขาดความพร้อมในรอยเชื่อมจะเป็นปัจจัยคุกคามซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กได้เช่นกัน ส่วนกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือกระบวนการปรับตัวของเด็กในสังคมใหม่ ไม่ว่าจะเป็นสังคมโรงเรียนประถมศึกษา บทบาทของครูประถมศึกษา ปฏิสัมพันธ์สัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครู อันเป็นบรรยากาศทางสังคมที่เด็กต้องเรียนรู้ ทั้งการเรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่นผ่านกระบวนการทางสังคมต่าง ๆ ซึ่งเด็กต้องมีการปรับตัว ยอมรับสภาพสังคมใหม่ และสามารถสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี ที่เหมาะสมได้ ผลลัพธ์ของรอยเชื่อมต่อเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการที่ได้ผ่านพ้นหรือเปลี่ยนผ่านประสบการณ์ จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กในโดยเฉพาะด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม ระดับความสามารถในการเรียนรู้ที่ และการมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัย

2) มิติเชิงสภาพแวดล้อม

รอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลและประถมศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในการศึกษาและการเรียนรู้ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่ หลักสูตร กิจกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมของรอยเชื่อมต่อเป็นสภาพแวดล้อมทั้งในด้านกายภาพ (Physical) และสภาพแวดล้อมทางสังคม (Social) ที่มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) ซึ่งการสร้างรอยเชื่อมต่อเด็กอนุบาลและประถมศึกษา เป็นการทำให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ การได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้ใหญ่รอบข้างจะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้อรอยเชื่อมต่อของเด็กมีความราบรื่น

3) มิติเชิงประสบการณ์

รอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลและประถมศึกษาในมิติประสบการณ์ เป็นการที่เด็กได้เพิ่มหรือขยายประสบการณ์ รวมทั้งประสบพบเจอในสิ่งที่ไม่เคยพบเจอ (Unmet) มาก่อน รอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลและประถมศึกษาในมิติประสบการณ์เป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ เป็นประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมภายนอก กับประสบการณ์ที่เกิดจากการสร้างความรู้สึกรับรู้ของตนเอง ซึ่งการสร้างรอยเชื่อมต่อจึงจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขเพื่อให้เป็นประสบการณ์ที่ดี การเปลี่ยนผ่านจะเป็นไปอย่างราบรื่น

4) มิติเชิงเวลา

รอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลและประถมศึกษาในมิติของเวลาจะมีลักษณะของการเคลื่อนไหวหรือไม่อยู่นิ่ง โดยมีโครงสร้างของรอยเชื่อมต่อตามทัศนะของ Meleis, et al. (2000 อ้างถึงใน ภัทรมนัส มณีจิระปรการ, 2560: 55) (Phattharamanat Maneejiraprakarn: 2560) รอยเชื่อมต่อที่เริ่มจากระยะที่ 1 ซึ่งเป็นจุดเริ่ม (Entry) ของกระบวนการปรับเปลี่ยนผ่านตามด้วยระยะที่ 2 ซึ่งเป็นระยะการพยายามปรับเปลี่ยนเข้าสู่สภาวะใหม่ (Passage) และสิ้นสุดด้วยระยะที่ 3 ซึ่งเป็นระยะสุดท้ายที่เป็นทางออก (Exit) ของกระบวนการเปลี่ยนผ่าน ในมิติเชิงเวลานี้รอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลและประถมศึกษาจะอยู่ในช่วง 1 ปี คือนับตั้งแต่จากภาคการศึกษาที่สองของปีการศึกษาในระดับชั้นอนุบาล ถึงภาคการศึกษาแรกของปีการศึกษาในระดับประถมศึกษา

มนทัศน์เกี่ยวกับรอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลและประถมศึกษา จึงเป็นการทำความเข้าใจความหมายของรอยเชื่อมต่อในองค์ประกอบทั้งหมด และพิจารณาในมิติต่าง ๆ อย่างครอบคลุมเพื่อให้การดำเนินการเตรียมความพร้อม ส่งเสริม สนับสนุนอย่างถูกต้อง เหมาะสม และเกิดประโยชน์ต่อดีกให้มากที่สุด

ลักษณะของรอยเชื่อมต่อทางการศึกษาจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา

รอยเชื่อมต่อทางการศึกษาจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา ซึ่งบทความนี้นำเสนอในสองลักษณะที่สำคัญประกอบด้วย 1) ทฤษฎีในการศึกษาถึงรอยเชื่อมต่อทางการศึกษาจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาในระดับสากล และ 2) ประเภทของรอยเชื่อมต่อ (Type of Transition) ทางการศึกษาจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา โดยทั้งสองลักษณะมีสาระสำคัญดังนี้

1. ทฤษฎีในการศึกษาถึงรอยเชื่อมต่อทางการศึกษาจากระดับอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษาในระดับสากล การศึกษาถึงรอยเชื่อมต่อทางการศึกษาจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาในระดับสากล ซึ่ง Dr. Mary O’Kane มีความเห็นว่าการศึกษายู่บนพื้นฐานของ 2 ทฤษฎี ได้แก่ โมเดลทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา (bio-ecological systems model) ของ Bronfenbrenner ปี ค.ศ.1979 และ 1992 และทฤษฎีสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural theory) ของ Vygotsky ปี ค.ศ. 1962, 1978 (O’Kane, 2016: 25)

โมเดลทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาที่นำมาใช้ในการศึกษารอยเชื่อมต่อทางการศึกษาจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาภายใต้แนวคิดของ Bronfenbrenner นี้ O’Kane (2016: 25 - 26) อธิบายว่าปฏิสัมพันธ์ที่มีอิทธิพล

ต่อพัฒนาการของเด็กมี 4 ระดับ ประกอบด้วย ระดับจุลภาค (Micro - System) เป็นระดับความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบ้าน สถานพัฒนาเด็ก หรือโรงเรียนอนุบาล และโรงเรียนประถมศึกษา ระดับกลาง (Meso - System) เป็นระดับความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก หรือจัดการศึกษา ระดับภายนอก (Exo - System) เป็นระดับความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น หลักสูตรการศึกษาอนุบาล และระดับมหภาค (Macro - System) ได้แก่ ระบบความเชื่อ วัฒนธรรมของสังคม โมเดลทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา ซึ่งชี้ให้เห็นว่ารอยเชื่อมต่อของเด็กอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ที่มีหลายระดับ มีลักษณะเป็นสองทิศทางกล่าวคือ ทางหนึ่งคือผู้ใหญ่กับพฤติกรรมของเด็ก กับอีกทิศทางหนึ่งคือการที่เด็กมีส่วนร่วมเชิงรุกในกระบวนการนี้ด้วย ซึ่งการมีความสัมพันธ์ที่ดีที่เป็นเชิงบวกระหว่างความสัมพันธ์ในแต่ละชั้นรอบตัวเด็กจะเป็นสิ่งที่สนับสนุนสำคัญในรอยเชื่อมต่ออย่างมาก

ทฤษฎีสังคมวัฒนธรรมของ Vygotsky ที่นำมาใช้ในการศึกษารอยเชื่อมต่อทางการศึกษาจากระดับอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษา O’Kane (2016: 26) อธิบายว่า ทฤษฎีสังคมวัฒนธรรมเสนอว่าเด็กเป็นตัวแทนที่กระตือรือร้นในการเรียนรู้ของตนเองและปัจจัยทางชีวภาพหรือสิ่งแวดล้อมเดียวกันสามารถให้ผลที่แตกต่างกันมากขึ้นอยู่กับสังคมหรือข้อพิจารณาทางวัฒนธรรม ดังนั้นความสามารถของแต่ละบุคคลในการสร้างความหมายจากสังคมและปฏิสัมพันธ์ด้านการศึกษาก็จะส่งผลกระทบต่อประสบการณ์ในรอยเชื่อมต่อด้วย

2. ประเภทของการเปลี่ยนผ่านของรอยเชื่อมต่อทางการศึกษาจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา

รอยเชื่อมต่อทางการศึกษาจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาแบ่งเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย 1) รอยเชื่อมต่อของพัฒนาการ (developmental transition) และ 2) รอยเชื่อมต่อตามสถานการณ์ (situational transition) ซึ่งทั้งสองมิตินี้จะดำเนินไปควบคู่กัน

2.1 รอยเชื่อมต่อของพัฒนาการ

เด็กในวัย 6 – 7 ปี จะมีพัฒนาการทางกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคม ในรอยเชื่อมต่อที่สำคัญของพัฒนาการทางร่างกาย เด็กจะมีการควบคุมการเคลื่อนไหว การทรงตัว การพัฒนาทักษะทั้งกล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็กได้ดี ระบบกล้ามเนื้อและการทำงานประสานสัมพันธ์กันดีขึ้น มือและตาประสานสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี สามารถควบคุมตนเองได้มากขึ้น การทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงทำได้มากและดีขึ้น ดังนั้นในการสร้างรอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษาจำเป็นต้องให้เด็กได้ทำกิจกรรมทางร่างกายเพื่อเสริมสมรรถนะทางร่างกาย ใช้ความสามารถทางร่างกายได้อย่างเต็มที่ โดยให้มีการเคลื่อนไหว ทำกิจกรรมกลางแจ้ง ทดลองใช้ทักษะใหม่ ๆ โดยให้เวลาทำกิจกรรมที่สนใจอย่างเหมาะสม ในด้านพัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจ เด็กจะสามารถจัดการอารมณ์ของตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองและความมั่นใจในตนเอง ทั้งนี้ในรอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษา จึงเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ และการให้คำช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษา การให้กำลังใจเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากสำหรับเด็ก เพราะเด็กจะมีความกังวลเมื่อถูกคาดหวังให้ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ทั้งเรื่องเพื่อน และโรงเรียน รวมทั้งถูกคาดหวังให้แสดงทักษะในการดูแลตนเอง

ด้วย ดังนั้นจึงต้องใช้เวลาในการพูดคุย ให้กำลังใจเพื่อผ่อนคลายความกังวล ส่วนเรื่องความหวาดกลัวก็เช่นกัน ต้องมีการชวนคิดเพื่อให้รู้ถึงสาเหตุของสิ่งนั้น ๆ เพื่อเป็นการขจัดความกลัว รวมทั้งความช่วยเหลือและการฝึกฝนในการจัดการและควบคุมอารมณ์ ผู้ใหญ่ต้องแสดงความเข้าใจในอารมณ์ของเด็ก เด็กจะสามารถเข้าใจและควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้น ซึ่งจะช่วยให้รอยเชื่อมต่อนี้มีความราบรื่น ปราศจากความวิตกกังวล และการแสดงออกทางอารมณ์อย่างรุนแรง ส่วนพัฒนาการทางด้านสังคม เด็กจะสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ การสื่อสารกับผู้อื่น รวมทั้งพัฒนาและรักษาความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เด็กในวัยนี้ต้องการที่จะพึ่งพาตนเอง ท่วงภาพพจน์ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและจัดการเรื่องคนอื่น ต้องการชัยชนะ คัดค้านคำสั่งและชอบปรับกฎกติกาต่าง ๆ ที่มีแต่เดิมให้เข้ากับความเห็นของตนเอง บางครั้งยังแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวในการแก้ปัญหา ดังนั้นในการสร้างรอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษา ควมนเน้นเรื่องความสัมพันธ์ที่ดีในโรงเรียน เป็นการช่วยให้เด็กเรียนรู้การแบ่งปัน ความร่วมมือกับผู้อื่น การยอมรับความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และความจำเป็นในการสอนเรื่องการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม การแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การมีความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์กับเพื่อน โดยที่ครอบครัวยังคงต้องให้ความรักและความใกล้ชิดพร้อม ๆ กับการให้ความอิสระ และการพึ่งพาตนเองควบคู่กันไป และพัฒนาการทางด้านสติปัญญา เด็กจะพัฒนาทักษะทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการคิด ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการให้เหตุผล การแก้ปัญหา การคิดอย่างเป็นระบบ ความเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างความจริงและจินตนาการ สามารถใช้ตรรกะและเหตุผลในการคิดมากขึ้น เรียนรู้ที่จะอ่านและเขียน หน่วยความจำในสมองถูกจัดระเบียบและพัฒนาต่อเนื่อง สมาธิและจิตใจจดจ่อเพิ่มขึ้น การควบคุมแรงกระตุ้นได้ดีขึ้น โดยที่พัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กวัยนี้ที่แตกต่างไปจากเด็กในวัยตอนต้น คือ มีเหตุผลมากขึ้น มีการคิดอย่างเป็นระบบ และยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางลดลง ดังนั้นในการสร้างรอยเชื่อมต่อของเด็กอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาความคิดในเชิงรูปธรรม เพราะเด็กเรียนรู้ได้จากปรากฏการณ์ที่อยู่เบื้องหน้า สิ่งที่เห็นในปัจจุบัน ดังนั้นในการกำหนดสถานการณ์ใด ๆ ต้องมีการจัดการให้เหมาะสม และการอธิบายในสิ่งที่สามารถจับต้องได้ เด็กจะมีความเข้าใจและเรียนรู้สถานการณ์ต่าง ๆ ในช่วงของรอยเชื่อมต่อนี้

2.2 รอยเชื่อมต่อกับสถานการณ์

รอยเชื่อมต่อกับสถานการณ์ (Situational Transition) ของเด็กอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษาที่สำคัญคือสถานการณ์ของการเรียนรู้ที่มีรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาที่ต่างกัน ตามที่ยศวีร์ สายฟ้า (2561: 151 – 152) (Yotsawee Saifah: 2561) กล่าวว่ามีความแตกต่างทั้งในด้านหลักการสำคัญ หลักสูตร ตารางเรียน ระยะเวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรม ครูผู้สอน การวัดและประเมินผล และการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน Sharp (2006: 23) กล่าวถึงสิ่งที่เปลี่ยนแปลงของการเรียนในระดับอนุบาลเมื่อมาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ใน 5 ประเด็นดังนี้ การเรียนรู้ในระดับอนุบาลเป็นการเรียนรู้ผ่านการเล่น (Play – Based) ส่วนระดับประถมศึกษาเป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานหรือกิจกรรม (Work – Based) กิจกรรมการเรียนรู้มีลักษณะที่เคลื่อนไหว (Active) ส่วน

ระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่จะให้เด็กนั่งเรียนอยู่กับที่ (Static) การนำการเรียนรู้ในระดับอนุบาลมีทั้งแบบที่นำโดยครูและเด็ก (Led By Adults Or Children) ส่วนระดับประถมศึกษาจะนำการเรียนรู้โดยครู (directed by adults) การเรียนรู้ในระดับอนุบาลเป็น หน่วยการเรียนรู้ที่มีลักษณะบูรณาการภายใต้ประเด็นหรือหัวข้อ (Thematic) ส่วนระดับประถมศึกษาจัดเป็นรายวิชา (subject based) และประเด็นสุดท้ายในระดับอนุบาลเน้นการพัฒนาทักษะตามระดับพัฒนาการ (Emphasises A Range Of Skills) ส่วนระดับประถมศึกษาเน้นทักษะในการฟังและเขียน (Emphasises Listening And Writing) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการเรียนของเด็กอนุบาลเมื่อเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา เป็นความจำเป็นของระบบการศึกษา และไม่ใช่ปัญหาของเด็ก หากเด็กมีการเตรียมความพร้อมผนวกกับพัฒนาการของเด็กจะสอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียน แต่ทั้งนี้การเตรียมความพร้อมและการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยเด็กจะสามารถทำได้ โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ การเรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่ จำเป็นต้องมีผู้ใหญ่ที่เข้าใจ การให้กำลังใจ การช่วยเหลือสนับสนุน ด้วยการปฏิบัติตามบทบาทอย่างที่เหมาะสมเพื่อให้รอยเชื่อมต่อนี้มีความราบรื่น ประสบความสำเร็จ รอยเชื่อมต่อทางการศึกษาจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาทั้งตามทฤษฎีและประเภทของรอยเชื่อมต่อนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญในการพิจารณาประเด็นสำคัญที่นำมาสู่การจัดการเพื่อสร้างความพร้อม เสริมความสุขของเด็กในในรอยเชื่อมต่อที่จะเกิดขึ้นในวัยและเวลานี้

บทบาทของผู้ใหญ่ในการสร้างความพร้อม เสริมความสุขในรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา

การสร้างความพร้อม และเสริมความสุขในรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา ผู้ใหญ่ต้องมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก โดยบทบาทต่าง ๆ ต้องมีการพิจารณาทั้งในด้านวิชาการ และลักษณะของสังคมที่มีรูปแบบความสัมพันธ์นำมาสู่การดำเนินการของแต่ละส่วนซึ่งต้องประสานสัมพันธ์กันทั้งผู้ใหญ่ในส่วนที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา ครอบครัว และโรงเรียน

บทบาทของผู้ใหญ่ในการสร้างความพร้อม เสริมความสุขในรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา ตามโมเดลทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา ของ Bronfenbrenner เด็กเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ในระดับชั้นต่าง ๆ ที่รายล้อมรอบตัวตั้งแต่ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดตัวเด็กที่สุดคือครอบครัว ที่มีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูเด็ก เมื่อเด็กเข้าสู่สถานพัฒนาเด็กหรือโรงเรียน บุคคลที่มีบทบาทในการให้การศึกษา อบรมพัฒนาส่งเสริมพัฒนาการต่าง ๆ คือ ครู ผู้พัฒนาเด็ก รวมทั้งผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็ก ผู้บริหารโรงเรียน และความสัมพันธ์อีกระดับหนึ่ง คือ ผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาทั้งในระดับอนุบาลและประถมศึกษา ที่มีบทบาทกำหนดเป้าหมาย แนวทางการจัดการศึกษา การสร้าง พัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร จะเห็นว่าความสัมพันธ์ในทุกะดับมีผลกระทบต่อการสร้างรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาทั้งสิ้น ซึ่ง Sink, Edwards และ Weir (2007: 234) ได้ชี้ให้เห็นข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาว่า มีการเรียกร้องให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดกับการศึกษาทั้งสองระดับมีความร่วมมือกันในการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก

รวมทั้งต้องมีการเตรียมกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็กเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนแปลงการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วย เป็นต้น

บทบาทที่สำคัญของผู้ใหญ่ที่มีความสัมพันธ์รายรอบตัวเด็กในรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา คือการสร้างความพร้อม เสริมความสุขให้กับเด็กทั้งในระดับที่เป็นหน่วยความสัมพันธ์อันได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และหน่วยงานทางการศึกษา กับระดับบุคคลที่มีบทบาทในการการสร้างความพร้อม เสริมความสุขในรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ ผู้เลี้ยงดูเด็ก ครู และผู้บริหารโรงเรียน ที่มีบทบาทในการสร้างความพร้อม และเสริมความสุขในรอยเชื่อมต่อนี้

บทบาทในการสร้างความพร้อมในรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา หมายถึงการทำให้เกิดสภาพความเหมาะสมของเด็กในการกระทำกิจกรรมให้บรรลุผลสำเร็จอย่างราบรื่น โดยการเตรียมความพร้อมในรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาควรดำเนินการใน 5 องค์ประกอบดังนี้

1) ดำเนินการให้สอดคล้องกับพัฒนาการ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยต้องมีการสร้างความพร้อมตามพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย อย่างสมดุลทุกพัฒนาการ

2) ดำเนินการให้สอดคล้องกับระดับวุฒิภาวะ โดยส่งเสริมศักยภาพในการพัฒนาตนเองของเด็ก การเรียนรู้ การควบคุมดูแลให้เป็นไปตามวุฒิภาวะ

3) ดำเนินการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ และความปลอดภัยทางร่างกาย

4) ดำเนินการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และกิจกรรมที่เหมาะสม โดยสร้างความพร้อมในการเข้าสังคม การทำกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่น

5) ดำเนินการให้สอดคล้องความสามารถ ทั้งความสามารถที่เป็นพื้นฐานทั่วไปของเด็ก และความสามารถเฉพาะด้าน เพื่อให้เด็กได้แสดงความสามารถที่เหมาะสม การทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง และการกล้าแสดงออก

การสร้างความพร้อมของเด็กอนุบาลในการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 นั้น กมลทิพย์ นิมิตธาวัชร (2560: 20) ได้สังเคราะห์องค์ประกอบความพร้อมในการเรียนของเด็กจากการศึกษาต่าง ๆ ผลการศึกษาได้แบ่งเป็นความพร้อมออกเป็น ความพร้อมด้านร่างกาย ความพร้อมด้านการดูแลตนเอง สังคมและอารมณ์ และความพร้อมด้านการเรียนรู้และสติปัญญา โดยความพร้อมด้านร่างกาย ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ในด้านการเคลื่อนไหวคล่องแคล่วและยืดหยุ่น การใช้กรรไกร ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงและวงกลม การใช้ดินสอ ดินสอสี สีน้ำ และความสามารถในการต่อภาพ ความพร้อมด้านการดูแลตนเอง สังคมและอารมณ์ ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ในด้านการปฏิบัติกิจวัตรด้วยตัวเอง การทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มหรือของห้องเรียน มารยาทในการพบปะผู้อื่น มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว เพื่อน และผู้อื่น ความพร้อมด้านอารมณ์ ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ในด้านการควบคุมและแสดงอารมณ์ของตนเอง ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่นยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง มีความมั่นใจเมื่อต้องแยกจาก

ครอบครัว และความพร้อมด้านการเรียนรู้และสติปัญญา ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ในด้านการมีทักษะและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และสังคมศึกษา มีทัศนคติที่ดีต่อตัวเองในการทำงาน มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสะท้อนตนเอง มีจินตนาการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การรู้ตัวอักษรและชื่อของตัวเอง และสามารถเขียนได้ อ่านหนังสืออย่างอิสระ การรับฟัง ให้ความสนใจ และสื่อสารกับผู้อื่น เป็นต้น

บทบาทของผู้ใหญ่ในการสร้างความพร้อม เสริมความสุขในรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา สามารถแยกออกเป็น 3 บทบาทหลักของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาและจัดการศึกษาให้กับเด็กดังนี้

1. บทบาทร่วมของผู้ใหญ่ทุกคนในการสร้างความพร้อมของรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา

บทบาทในลักษณะนี้หมายถึง การที่ผู้ใหญ่ทุกคน หรือทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นครอบครัว สถานพัฒนาเด็ก โรงเรียน หรือผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาทุกประเภทต้องมีบทบาทร่วมกันในการสร้างรอยเชื่อมต่อที่ดี และส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาเต็มศักยภาพ และเกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาด้วย ซึ่งบทบาทร่วมของผู้ใหญ่ในการสร้างความพร้อมของรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา มีดังนี้

1.1 บทบาทในการวางแผน ปฏิบัติการ และการประเมินผลการปฏิบัติ บทบาทเหล่านี้คือ การที่หน่วยงานในการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ หน่วยงานในการจัดการศึกษา ครอบครัวต้องมีการวางแผนพัฒนาเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา การเลี้ยงดู การพัฒนาเด็ก การจัดการศึกษา เพื่อสร้างความพร้อมให้กับทุกส่วนที่เกี่ยวข้องเพราะรอยเชื่อมต่อที่เกิดขึ้นต้องมีความสัมพันธ์และเกี่ยวโยงกับเด็กอย่างเป็นกระบวนการ และต่อเนื่อง การวางแผนที่ดี นำมาสู่การปฏิบัติที่ดี และต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติการด้วยเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนา

1.2 บทบาทในการติดต่อ สื่อสาร และประสานสัมพันธ์ระหว่างกัน ในการสร้างรอยเชื่อมต่อของเด็กจากอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษา มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินการและกิจกรรมหลายประการที่หน่วยงานในการจัดการศึกษา สถานศึกษา และครอบครัว ต้องมีการดำเนินการร่วมกัน ดังนั้นการติดต่อ สื่อสาร และประสานสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันจึงเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างกันแบบหลายทิศทาง หลายช่องทาง รวมทั้งความถี่ จังหวะในการสื่อสารระหว่างกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

1.3 บทบาทในการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การสร้างรอยเชื่อมต่อของเด็กจากระดับอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษาจำเป็นต้องมีหน่วยงานในการจัดการศึกษา สถานศึกษา และครอบครัวต้องมีส่วนร่วมทั้งในด้านการวางแผน การปฏิบัติการ การติดตามประเมินผล

2. บทบาทของครอบครัวในการสร้างความพร้อมของรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา

ครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการในการสร้างความพร้อมของรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาเพราะทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาเด็กมาตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา เพื่อให้เด็กเกิดมาอย่างมีคุณภาพ และเติบโตอย่างมีคุณภาพด้วย บทบาทของครอบครัวในการสร้างความพร้อมของรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา มีดังนี้

2.1 บทบาทในการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ การอบรมเลี้ยงดูเป็นกระบวนการในการตอบสนองความต้องการของเด็ก การมีปฏิสัมพันธ์ การปลูกฝังคุณค่า ความคิด ความเชื่อ คุณธรรม จริยธรรม และความคาดหวังของสังคม การอบรมเลี้ยงดูมีความสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและพฤติกรรมของเด็ก การอบรมเลี้ยงดูเด็กอนุบาลมีปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจัยที่แตกต่างกันทำให้รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน ก่อให้เกิดทั้งการส่งเสริมหรือขัดขวางการเจริญเติบโตรวมทั้งพัฒนาการของเด็ก ดังนั้นบทบาทของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ และการส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสม จะทำให้เด็กมีความพร้อมในรอยเชื่อมต่อนี้ทั้งในด้านกายภาพและสังคม

2.2 บทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจเด็กในรอยเชื่อมต่อนี้ซึ่งมีอยู่ 3 ระยะ คือก่อน ระหว่างและหลังรอยเชื่อมต่อซึ่งมีความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งที่เด็กต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุนทั้งในด้านรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการ เวลา โอกาส รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งครอบครัวต้องมีการจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า

2.3 บทบาทในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและประสบการณ์ของเด็กกับโรงเรียน อย่างทันทั่วถึงและตรงไปตรงมาในช่วงของรอยเชื่อมต่อทั้งในด้านความสามารถ และพฤติกรรมในการปรับตัวของเด็ก เพื่อที่จะช่วยกันระหว่างครอบครัวกับโรงเรียนเพื่อที่จะทำให้เด็กผ่านช่วงเวลานี้ไปอย่างราบรื่นและเกิดผลดีกับเด็ก

3. บทบาทของโรงเรียนในการสร้างความพร้อมของรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา

โรงเรียนเป็นหน่วยที่จัดการศึกษาที่สำคัญ บทบาทของโรงเรียนในการสร้างความพร้อมของรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาเริ่มตั้งแต่การจัดหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีครูและผู้บริหารโรงเรียนเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินการตามบทบาทดังนี้

3.1 บทบาทครูในการสร้างรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษา

กมลทิพย์ นิมคธาวุธ (2560: 7) (Kamontip Nimkhathavut: 2560) ได้ศึกษาและสรุปบทบาทของครูในการสร้างรอยเชื่อมต่อทางการศึกษาของเด็กอนุบาลสู่ประถมศึกษา ไว้ว่าประกอบด้วย

1) บทบาทการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ ด้วยการการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กผ่านการจัดสถานการณ์ สภาพการ รวมไปถึงกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กปรับตัวเข้ากับการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วย การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการมาโรงเรียน เป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีกับเพื่อน ครู และสิ่งแวดล้อมใหม่ ได้แก่ การสร้างความคุ้นเคย และการจัดสภาพแวดล้อม และการส่งเสริมการปรับตัว เป็นการจัดการเรียนรู้ให้ฝึกฝนทักษะพื้นฐาน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านการเรียนรู้และสติปัญญา และด้านการพึ่งพาตนเอง ในการอยู่ร่วมกันและเรียนรู้ใน บริบทที่เป็นทางการมากขึ้น

2) บทบาทการทำงานร่วมกันของครู ด้วยการประสานการทำงานระหว่างครูชั้นอนุบาล ครูชั้นประถมศึกษา รวมถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ร่วมมือปฏิบัติตามหน้าที่ ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อพัฒนาเด็กเป็น

รายบุคคลได้อย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนข้อมูล เป็นการสื่อสารด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาเด็ก ได้แก่ แนวทางการจัดประสบการณ์ พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก และการวางแผนการทำงาน เป็นกระบวนการ กำหนดสิ่งที่จะทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเข้าใจตรงกัน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรการเชื่อมต่อ การดำเนินงาน และการประเมินผลการทำงาน

3) บทบาทการส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ปกครอง ด้วยการทำให้เกิดการประสานความช่วยเหลือและความสัมพันธ์ โดยใช้การสื่อสารและกิจกรรม เพื่อถ่ายทอดความเข้าใจและร่วมกันพัฒนาเด็ก ประกอบด้วย การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การทำความรู้จักและพูดคุยกันทางส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ได้แก่ การสื่อสารที่หลากหลาย การแลกเปลี่ยนและสร้างข้อตกลงร่วมกัน และการสร้างความเป็นหุ้นส่วน เป็นการตั้งพลังให้เกิดความรับผิดชอบในการพัฒนาเด็กร่วมกัน

3.2 บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการสร้างรอยเชื่อมต่อกจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียนจัดว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการสร้างรอยเชื่อมต่อกจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาให้เกิดผลดี และมีประสิทธิภาพ โดยมีบทบาทดังนี้

1) บทบาทในการจัดระบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งเสริมในการสร้างรอยเชื่อมต่อกจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาให้เกิดผลดี และมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การออกแบบระบบหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ให้มีความเชื่อมต่อ ต่อเนื่องระหว่างกัน

2) บทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนการทำงานของครู ทั้งในระดับบุคคล และการทำงานร่วมกันของครูในระดับชั้นอนุบาล ระดับชั้นอนุบาลกับประถมศึกษา และครูระดับประถมศึกษา ในการจัดประสบการณ์ และการจัดการเรียนการสอนโดยส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของครูในการปฏิบัติงาน เพิ่มพูนประสบการณ์ของครูที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรอยเชื่อมต่อ

3) บทบาทในการจัดสรรทรัพยากรที่สำคัญ และจำเป็นต่อการสร้างรอยเชื่อมต่อทั้งในด้านงบประมาณ สถานที่และบุคลากรให้การปฏิบัติงานมีความสะดวก ราบรื่นและเกิดประสิทธิภาพ

4) บทบาทในการประสานความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจกับทุกภาคส่วน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรอยเชื่อมต่อ

แนวทางสร้างความพร้อม เสริมความสุขในรอยเชื่อมต่อกจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา

แนวทางสร้างความพร้อม เสริมความสุขในรอยเชื่อมต่อของเด็กก่อนอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษา สามารถออกแบบแนวทางได้หลากหลาย ทั้งนี้ต้องยึดบริบท สภาพการณ์ เวลาให้สอดคล้องกับเด็กแต่ละคน โดยบทความนี้นำเสนอแนวทางสร้างความพร้อม เสริมความสุขในรอยเชื่อมต่อกจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา ดังนี้

1. การสร้างความพร้อมให้กับเด็กก่อนเวลาของรอยเชื่อมต่อ โดยทั่วไปเวลาของรอยเชื่อมต่อจะมีประมาณ 1 ปี เริ่มจากภาคเรียนที่ 2 ของระดับอนุบาลปีสุดท้ายจนถึงภาคเรียนที่ 2 ของระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ดังนั้นมี

ความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมให้เด็กซึ่งต้องมีการวางแผนล่วงหน้า กระทรวงศึกษาธิการของนิวซีแลนด์เสนอว่าโรงเรียนควรวางแผนล่วงหน้าอย่างน้อย 12 เดือน ในการพูดคุยกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง (จิตโสภณ โสหา, 2560: 20) และ Momaya (2017: ออนไลน์) เสนอเคล็ดลับให้กับครอบครัวในการสร้างรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษาไว้ว่า ครอบครัวต้องประเมินความพร้อมของเด็กก่อนจะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา (ประมาณเดือนสิงหาคม) ทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคม การให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเตรียมความพร้อมการสร้างรอยเชื่อมต่อ ทั้งการให้อิสระ และฝึกการพึ่งพาตัวเองให้มากขึ้น การนำเด็กไปเยี่ยมชั้นเรียนก่อนที่จะเปิดภาคเรียนเพื่อสร้างความคุ้นชิน การส่งเสริมทักษะในการเรียนและการทำกิจกรรมประจำวันของระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเปิดภาคเรียนสัก 1 สัปดาห์ ทั้งในด้านกิจวัตรประจำวัน การเก็บสิ่งของ และการแต่งกายด้วยตัวเอง เป็นต้น

2. การออกแบบกิจกรรม สถานการณ์ และประสบการณ์ที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน รวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ผ่านการเตรียมการจัดกิจกรรมให้เด็กมีการปรับตัว คุ้นชิน มีความต่อเนื่อง เช่น ค่อย ๆ เปลี่ยนจากการเรียนครึ่งวันมาสู่เต็มวัน การเยี่ยมชั้นเรียนประถมศึกษาปีที่ 1 การจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างชั้นอนุบาลกับประถมศึกษาปีที่ 1 การให้พี่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 มาเล่าเรื่องราวของการเป็นพี่ประถมศึกษาเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ การสร้างความคุ้นเคยร่วมกันระหว่างนักเรียนอนุบาลกับครูประถมศึกษา โดยการให้ครูระดับประถมศึกษามาจัดกิจกรรมกับนักเรียนอนุบาลในภาคเรียนที่ 2 มาสนทนา พูดคุย เป็นต้น

3. การจัดกิจกรรมที่ตอบสนองพัฒนาการ และการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น หลากหลายสอดคล้องกับพัฒนาการเจริญเติบโต เพื่อให้เด็กพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือ การสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ซึ่งพัฒนาการของเด็กมีความต่างกัน อาจจะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย รวมทั้งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ดังนั้นแนวทางการจัดกิจกรรมต้องคำนึงบริบท และสภาพแวดล้อมของเด็กเป็นหลักด้วย

4. การกำหนดกิจกรรม เวลา และแผนการดำเนินการอย่างชัดเจนเป็นระบบ ทั้งในช่วงของการเตรียมความพร้อมเข้าสู่รอยเชื่อมต่อ ช่วงรอยเชื่อมต่อ และหลังรอยเชื่อมต่อ ซึ่งต้องมีการวางแผน ออกแบบการดำเนินการ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินการ รวมทั้งมีการสื่อสารทำความเข้าใจ เพื่อคลายความกังวลของเด็กและครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องใช้เวลา มีรูปแบบในการติดต่อสื่อสารที่ชัดเจน

5. การบูรณาการการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างพลังในการขับเคลื่อนการสร้างคุณภาพของเด็กอย่างเป็นองค์รวม โดยกำหนดบทบาทที่ชัดเจน ความร่วมมือในการดำเนินการพัฒนาเด็กในทุกมิติ ตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดู การส่งเสริมพัฒนาการ ศักยภาพ ความสามารถ การเจริญเติบโตในช่วงรอยเชื่อมต่อของเด็กเพื่อให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพ

บทสรุป

การสร้างความพร้อม เสริมความสุขในรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ระดับประถมศึกษานับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในช่วงชีวิตเด็ก ซึ่งการสร้างรอยเชื่อมต่อผู้ที่มีความเกี่ยวข้องทั้งหมดต้องมีความเข้าใจ และแสดงบทบาทอย่างเหมาะสมโดยต้องมีความร่วมมือ การสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ในเชิงบวกเพื่อให้การดำเนินการในการสร้างรอยเชื่อมต่อประสบความสำเร็จ และเป็นรอยเชื่อมต่อของเด็กที่มีความราบรื่น เป็นผลดี มีความสุข และส่งเสริมพัฒนาการ การเรียนรู้ และการเติบโตอย่างมีคุณภาพ

References

- Al-Yateem, N. and Docherty, C (2015). Transition: A concept of significance to nursing and health care professionals **Journal of Nursing Education and Practice** from <https://www.researchgate.net/publication/273136044>
- Collins. (2020). **Definition of transition** From <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/transition>. (15 MAY 2563)
- Kamontip Nimkhathavut. (2560). Teacher roles in building a transition for children entering first grade. An Online Journal of Education. Master's Degree Program in Early Childhood Education Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education Chulalongkorn University. [in Thai]
- Momaha, G. (2017). **How to help your child in transition from Kindergarten to First Grade.** From <https://www.sharingourexpériences.com/how-to-help-your-child-in-transition> From kindergarten to first grade
- Phattharamanat Maneejiraprakarn. (2560). Transition Theory: The Application in Nursing Administration. Journal of Nursing and Health Sciences Vol. 11 No. 2 (Special Issue) May-August 2017. [in Thai]
- Sharp, C. (2006). Making a successful transition to year 1 **Practical research for education.** 35 May 2006 pp. 20–27.
- Sink, A.L., Edwards, N.C., Weir, J.S. (2007). **Helping Children Transition from Kindergarten to First Grade.** From <https://www.researchgate.net/publication/277344876> Helping_Children_Transition_from_Kindergarten_to_First_Grade

สร้างความพร้อม เสริมความสุขในรอยเชื่อมต่อจากระดับอนุบาลสู่ประถมศึกษา
สิรินทร์ ถัดคาถาถม บุญเชิดชู

Yotsawee Saifah. (2561). A Transition Between Kindergarten and Elementary Grade Classrooms:
An Important Step of Elementary School Students. Journal of Education Studies,
Chulalongkorn University Vol. 42 No. 3. [in Thai]